

سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی

(دهستان بهمنی گرمسیری جنوبی در شهرستان بهمنی از توابع استان کهگیلویه و بویراحمد)

علی دانائی* - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران
مجید ولی شریعت‌پناهی - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یادگار امام (ره) شهر ری
مسعود مهدوی - استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران

تأیید نهایی: ۱۳۹۵/۱۱/۲۸

پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۰۸/۱۳

چکیده

کیفیت زندگی، مفهوم پیچیده‌ی شرایط زندگی و وضعیت جمعیت در یک ناحیه است. این مفهوم دربرگیرنده ابعاد ذهنی و عینی است که شاخص‌هایی مانند رضایت، شادمانی و امنیت را شامل می‌شود و در برخی موارد، رضایت‌های اجتماعی نیز نام می‌گیرد. در پژوهش توصیفی-پیمایشی حاضر، شاخص‌های کیفیت زندگی در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، کالبدی، محیطی و اقتصادی در روستاهای دهستان بهمنی گرمسیری جنوبی در شهرستان بهمنی از توابع استان کهگیلویه و بویراحمد بررسی شد. پس از مطالعه اسنادی، مطالعات میدانی در ۸ روستای نمونه (بالای ۶۰ خانوار) صورت گرفت. همچنین ۳۴۳ پرسشنامه (با استفاده از فرمول کوکران^۱) به صورت نظام-مند میان سرپرستان خانوار توزیع شد. اطلاعات جمع‌آوری شده، دسته‌بندی و در نرم‌افزارهای SPSS و GIS پردازش (تحلیل توصیفی و استنباطی) شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که براساس دیدگاه سرپرستان خانوار جامعه نمونه از نظر کیفیت آموزش، کیفیت سلامت و امنیت و کیفیت روابط اجتماعی و همبستگی در بعد اجتماعی و فرهنگی شرایط قابل‌قبولی دارند، اما کیفیت اوقات فراغت (بعد اجتماعی)، کیفیت محیط مسکونی و کیفیت زیرساخت‌ها در بعد کالبدی، کیفیت محیط فیزیکی در بعد محیطی و کیفیت درآمد و اشتغال در بعد اقتصادی شرایط مطلوبی ندارند و پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند؛ بنابراین، می‌توان گفت کیفیت زندگی در این روستاها با شرایط نرمال و مطلوب زندگی فاصله دارد و عامل مهمی در کندی روند توسعه روستایی و فاصله گرفتن از توسعه پایدار در محیط مورد مطالعه به‌شمار می‌آید.

واژه‌های کلیدی: بهمنی، توسعه روستایی، شاخص‌های کیفیت زندگی، کیفیت زندگی، نواحی روستایی.

مقدمه

یکی از آرمان‌های بشر از دیرباز تاکنون، داشتن کیفیت مطلوب زندگی است. در گذشته این آرمان بهبود وضعیت ظاهری افراد بود، اما در حال حاضر، طیف‌های وسیعی از جمله متغیرهای کیفی و ذهنی را دربرمی‌گیرد (مختاری و نظری، ۱۳۸۹: ۱۰)؛ زیرا شاخص‌های مربوط به کیفیت زندگی انواعی دارد که از تغذیه و پوشاک تا مراقبت‌های بهداشتی، محیط اجتماعی و محیط مادی پیرامون را شامل می‌شود (محمدی و همکاران، ۱۳۸۹: ۹). شکل‌گیری این مفهوم، توجه بسیاری از اندیشمندان حوزه‌های جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، اقتصاد، علوم محیطی، جغرافیا، پزشکی و دیگر رشته‌ها را به خود جلب کرده است (داس، ۲۰۰۸: ۲۹۸). برخی آن را قابلیت زیست‌پذیری هر ناحیه، بعضی میزان جذابیت، و عده‌ای آن را رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی، رضایتمندی و... تفسیر کرده‌اند (ایلی و منون، ۲۰۰۷: ۲۸۱). تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، بیشتر بر نقش و اهمیت عوامل گوناگون در شکل‌دهی و نحوه سکونت‌ها تأثیر می‌گذارد. برای مثال، ممکن است با تغییر شرایط اجتماعی یک جامعه، ضرورت برخی کارکردها از میان برود، نحوه بهره‌برداری از منابع آب و خاک تغییر کند یا ساختار شغلی جمعیت دگرگون شود. باید توجه داشت که این تحولات و تغییر کارکردهای سکونت، سبب رشد و توسعه یا انحطاط آن‌ها می‌شود (سعیدی، ۱۳۸۶: ۴۴). امروزه کیفیت زندگی به‌عنوان عنصری کلیدی در سیاست‌گذاری و بررسی سیاست‌های حوزه عمومی مورد بحث قرار می‌گیرد. همچنین دستاوردهای آن برای افراد در زمینه‌های بهداشت، آموزش، رفاه اقتصادی، شادکامی و توانایی انجام کارها نقش‌آفرین است (ماسام، ۲۰۰۲: ۱۶۷). از سوی دیگر، دستیابی به کیفیت زندگی یکی از اهداف راهبردی توسعه پایدار روستایی به‌شمار می‌آید. براین اساس، بشر در طول حیات خویش، به‌ویژه از دهه ۷۰ به بعد، به‌دنبال ارتقای بخشی بعد کمی و کیفی زندگی بوده است؛ بنابراین، کیفیت زندگی هدف و وسیله توسعه پایدار است. از آنجا که تاکنون پژوهشی در این زمینه در ارتباط با شهرستان بهمئی صورت نگرفته است، هدف اصلی مطالعه حاضر، تحلیل شاخص‌ها، ارزیابی و سنجش ابعاد کیفیت زندگی در مراکز روستایی دهستان بهمئی گرمسیری شهرستان بهمئی است. در این پژوهش مشخص می‌شود که آیا شاخص‌های کیفیت زندگی روستایی وضعیت مطلوبی دارد؟ و اینکه فاصله این شاخص‌ها با شرایط ایده‌آل و نرمال چقدر است؟

مبانی نظری

تعاریف کیفیت زندگی

کیفیت زندگی، شرایط بهتریستن است که در آن توازن، هماهنگی، مطلوبیت و برابری عادلانه نهادینه شده یا زمینه‌های لازم برای زندگی همراه با سلامت، امنیت، آسایش، آرامش، نشاط، خلاقیت و زیبایی پدید آمده است (غفاری و امید، ۱۳۸۷: ۱۲). اگرچه ابعاد اساسی کیفیت زندگی برای همه یکسان است، درجات این کیفیت در افراد، متفاوت است (آیو، ۲۰۰۵: ۳). از دیدگاه فینویک^۱، ناگلیر^۲ و برون^۳ (۱۹۹۶)، کیفیت زندگی مفهومی اجتماعی است که خود معنایی واقعی ندارد، بلکه افراد به آن معنا می‌دهند (کلادوس و دان، ۱۹۹۹: ۴۴۶).

نخستین اندازه‌گیری کیفیت زندگی در جنبش شاخص‌های اجتماعی صورت گرفت (بیدرمن، ۱۹۷۴: ۲۷). به‌رغم اختلاف نظر در تعریف کیفیت زندگی، توافقی ادراکی میان متخصصان وجود دارد و بیشتر آن‌ها کیفیت زندگی را مشتمل بر ابعاد مثبت، و مفهومی چندبعدی می‌دانند (آلن و کوردس، ۲۰۰۲: ۱۴)؛ بنابراین، کیفیت زندگی مفهومی چندوجهی، نسبی و متأثر از زمان، مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است. در مجموع کیفیت زندگی مردم و مکان‌های روستایی به

عوامل زیادی از جمله اشتغال، درآمد مناسب، دسترسی به خدمات مهم مانند آموزش، بهداشت، سلامت، محیط طبیعی، امنیت و... وابسته است. هرچند کیفیت زندگی مردم شهرها به این عوامل بستگی دارد، چالش‌های مربوط به سنجش رفاه و زندگی بهتر در نواحی شهری بسیار متفاوت از مناطق روستایی است (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۰).

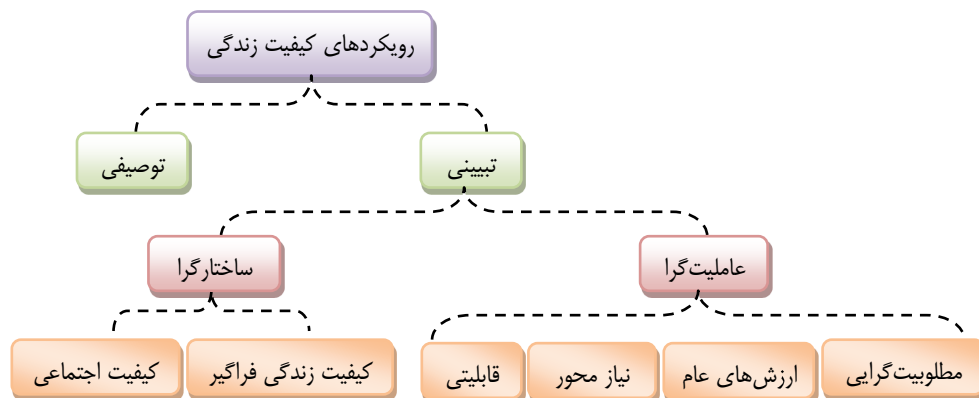
پیشینه پژوهش

کیفیت زندگی مفهومی جدید نیست، بلکه سابقه آن به فلسفه یونان بازمی‌گردد. ارسطو نیز در بحث از شادکامی به آن اشاره کرده است. در دوران جدید، فیلسوفانی از جمله کرکه گارد، ژان پل سارتر و... به آن توجه داشته‌اند، اما نخستین کسی که به صورت مستقیم به مفهوم کیفیت زندگی اشاره کرد، پیگو بود. او اولین بار در سال ۱۹۲۰، کیفیت زندگی را در کتاب *اقتصاد و رفاه* به کار برد و درباره حمایت دولت از قشرهای کم‌درآمد جامعه و تأثیر این حمایت بر آن‌ها، همچنین بودجه ملی بحث کرد. آن زمان نظریه او شکست خورد و تا بعد از جنگ جهانی دوم به فراموشی سپرده شد. پس از جنگ، دو حادثه مهم رخ داد. اولین حادثه به سازمان بهداشت جهانی مربوط بود. در آن زمان، تعریف گسترده‌ای از سلامت در این سازمان ارائه شد که شامل سلامت فیزیکی، روانی و اجتماعی بود و به مذاکرات زیادی در مورد سلامت و چگونگی اندازه‌گیری آن منجر شد. دومین رخداد که سبب توجه ویژه به کیفیت زندگی شد، بی‌عدالتی‌های وسیع در جوامع غربی بود. این مسئله عامل برخی فعالیت‌های اجتماعی و ابتکارات سیاسی خاص، به ویژه در آمریکا از دهه ۱۹۶۰ به بعد شد. از اواخر دهه ۱۹۷۰ علاقه به مفهوم کیفیت زندگی به شکل معناداری افزایش یافت. از این زمان به بعد، بحث‌های کیفیت زندگی بیشتر در سه حوزه پزشکی، روانشناسی و علوم اجتماعی متمرکز شد که از این میان بیشترین تمرکز بر حوزه پزشکی بود. با نگاهی به مفهوم کیفیت زندگی در سه دهه اخیر می‌توان گفت در طول دهه ۱۹۸۰، مفهوم کیفیت زندگی نشان‌دهنده ادراک حسی و اجتماعی بود (غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۱-۱۱۲).

رویکردها و دیدگاه‌های کیفیت زندگی

در حال حاضر دو رویکرد عمده به کیفیت زندگی وجود دارد:

۱. رویکرد توصیفی: در این رویکردها، رابطه کیفیت زندگی با متغیرهایی از جمله جنس، سن و سواد بررسی می‌شود. همچنین مسئله محوری آن‌ها، سنجش کیفیت زندگی بر اساس متغیرهای زمینه‌ای است.
۲. رویکرد تبیینی: این رویکردها به شناخت عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی از جمله عوامل عینی و ذهنی معطوف هستند و به دو دسته عاملیت‌گرا و ساختارگرا تقسیم می‌شوند.

نمودار ۱. رویکردهای کیفیت زندگی

منبع: فتاحی، ۱۳۹۰: ۶۵

رویکرد ساختارگرا: این رویکرد دو ویژگی متمایز دارد. نخست اینکه مفهومی کامل و فراگیر از کیفیت زندگی ارائه می‌دهد که شامل تمامی حوزه‌های مؤثر در بهبود کیفیت زندگی است. دوم اینکه جامعه را به‌عنوان کلیت می‌بیند. در این رویکرد، عناصر سازنده و عوامل ایجادکننده‌ای برای کیفیت زندگی تعیین می‌شود که عبارت‌اند از خودمختاری، شناخت و وابستگی متقابل و برابری که برای محقق‌شدن به امنیت، شهروندی، دموکراسی و... نیاز دارند (غفاری و امید، ۱۳۸۸: ۴۱-۴۲). رویکرد ساختارگرا به دو رویکرد کیفیت اجتماعی و کیفیت فراگیر زندگی تقسیم می‌شود

- **رویکرد کیفیت اجتماعی:** در سال ۱۹۹۷، تعدادی از کارشناس‌های حوزه‌های سیاست‌گذاری اجتماعی، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی حقوق و اقتصاد (۷۴ نفر)، این رویکرد را در بیانیه آمستردام مطرح کردند. رویکرد فوق به‌سرعت توسعه یافت و می‌توان گفت امروزه از نظر تئوریک و عملیاتی، مهم‌ترین عنصر کیفیت‌یافته زندگی اجتماعی است (فلیپس، ۲۰۰۷: ۱۶۷). رویکرد کیفیت اجتماعی از سایر رویکردها واقع‌بینانه‌تر است. اگر به ساختار آن توجه نکنیم، قرارگرفتن امنیت اجتماعی-اقتصادی، توانمندسازی، ادغام اجتماعی و همبستگی اجتماعی در کنار هم، مراحل در توانمندکردن شهروندان برای مشارکت، تحت شرایطی که به ارتقای سطح رفاه و توانایی آن‌ها منجر می‌شود، نوعی اعتماد به فهم عمومی از کیفیت زندگی برای افراد و جوامع به همراه خواهد داشت (فلیپس، ۲۰۰۷: ۱۸۴).

- **رویکرد کیفیت فراگیر زندگی (برگراشمیت^۱ و نول^۲):** از دیدگاه اشمیت و نول، مباحث اساسی مانند رفاه ذهنی، رفاه عینی، اهداف اجتماعی و سیاست‌گذاری اتحادیه اروپا، همچنین تئوری‌های اجتماعی پیرامون سرمایه و همبستگی اجتماعی، درون چارچوبی منسجم قرار می‌گیرد که بر کیفیت زندگی مبتنی است. در این کیفیت به عوامل کیفیت اجتماعی مانند برابری، آزادی، امنیت و انسجام، بیش از عوامل فردی توجه می‌شود. به عبارت دیگر، مفهوم همبستگی اجتماعی در این مدل بر دو بعد استوار است. بعد نابرابری که بر افزایش فرصت‌ها، و کاهش نابرابری و شکاف‌های درون جامعه تمرکز دارد و بعد سرمایه اجتماعی که بر هدف تقویت روابط اجتماعی و روابط متقابل تأکید می‌کند (فلیپس، ۲۰۰۷: ۱۶۷).

رویکرد عاملیت‌گرا: این رویکردها غالباً بر فردگرایی روش‌شناختی مبتنی هستند و بر جامعه نه به‌عنوان کلیت، بلکه به‌منزله جمع جبری افراد توجه می‌کنند. در این رویکرد، عوامل فرافردی برای تبیین مفید هستند، اما به زمینه‌های فردی کاهش می‌یابند. همچنین در این رویکرد، بر نقش کنشگری در شکل‌دهی به فرایندها تأکید می‌شود. به‌طور کلی، چهار رویکرد عاملیتی در مواجهه با کیفیت زندگی وجود دارد: مطلوبیت‌گرایی، ارزش‌های عام، نیازمحور، قابلیت (غفاری و ابراهیمی، ۱۳۸۴، ۳۱).

- **رویکرد مطلوبیت‌گرایی:** نظریه مطلوبیت‌گرایی در طول قرن ۱۸ میلادی، به‌عنوان نظریه اخلاقی مورد توجه قرار گرفت. این رویکرد مجموعه‌ای از اندیشه‌هایی است که فلسفه اخلاقی و سیاسی را دربرمی‌گیرد. براساس آثار جرمی بنتام و جان استوارت میل، مطلوبیت‌گرایی یا خیر عمومی به چگونگی و به‌حداکثر رساندن بهره و خیر عمومی اطلاق می‌شود (فیتز پتریک، ۱۳۸۵: ۶۳).

- **رویکردهای ارزش‌های عام:** در این رویکرد، به این مسئله توجه می‌شود که چه چیزی زندگی شخص را ارزشمند می‌کند. این ارزش‌ها به دو دسته هسته‌ای و غیرهسته‌ای تقسیم می‌شوند. ارزش‌های هسته‌ای عبارت‌اند از لذت‌جویی و اجتناب از درد که نبود هر یک از آن‌ها بر زندگی انسان تأثیر می‌گذارد. ارزش‌های غیرهسته‌ای به ارزش‌هایی گفته می‌شود که به زندگی انسان هدف و جهت می‌دهد و شامل موفقیت و مهارت است (امیدی، ۱۳۸۶: ۲۵).

- **رویکرد قابلیت:** در این رویکرد، توسعه انسانی، توانایی و استعداد شخص برای انجام فعالیت‌های مفید ارزیابی می‌-

- شود تا موقعیت‌ها و شرایط مناسب رفاهی فراهم شود و دستیابی به کارکردها صورت بگیرد (فتاحی ۱۳۹۰: ۶۱-۶۲).
- **رویگرد نیازمحور:** در این رویکرد، درآمد ضرورت مطلق کیفیت زندگی نیست؛ زیرا ممکن است در بسیاری از جوامع علی‌رغم میانگین درآمد بالا، بسیاری از افراد به دلیل نابرابری زیاد، توان تأمین نیازهای خود را نداشته باشند (امیدی، ۱۳۸۶: ۲۰).

ابعاد و مؤلفه‌های کیفیت زندگی

از دهه‌های پایانی قرن بیستم تاکنون، پژوهشگران زیادی درمورد ابعاد کیفیت زندگی و تعادل آن با ویژگی‌های گوناگون انسان‌ها اظهارنظر کردند و بیشتر آن‌ها معتقدند کیفیت زندگی دارای ابعاد اجتماعی، روان‌شناختی، فیزیکی و اقتصادی است.

شکل ۱. ابعاد کیفیت زندگی

منبع: دهداری، ۱۳۸۱: ۴۰

بعد فیزیکی کیفیت زندگی: در بعد فیزیکی، مسائل مربوط به ابعاد فیزیکی انسان شامل، قدرت، انرژی، توانایی برای انجام فعالیت‌های روزمره و خودمراقبتی، همچنین علائم بیماری مانند درد سنجیده می‌شود (دهداری، ۱۳۸۱: ۴۰).

بعد اجتماعی کیفیت زندگی: برخی پژوهشگران کیفیت زندگی را از حوزه ابعاد اجتماعی، به‌ویژه روانشناسی و علوم رفتاری تعریف می‌کنند. آن‌ها معتقدند کیفیت زندگی، ادراک فرد از موقعیت زندگی خود در چارچوب نظام‌های فرهنگی و ارزشی است که در آن زندگی می‌کند و با اهداف، معیارها و دغدغه‌های او ارتباط دارد. این مسئله بسیار گسترده است و از سلامت فیزیکی، حالت روانی، استقلال و روابط فرد با جنبه‌های مهم محیط او تأثیر می‌پذیرد (گروه کیفیت، ۱۹۹۳: ۵).

بعد اقتصادی کیفیت زندگی: کیفیت زندگی به مسائل اجتماعی یا اقتصادی محدود نیست و متغیرهایی مانند بهداشت، ثبات سیاسی و امنیت، زندگی خانوادگی، زندگی اجتماعی، امنیت معیشتی و... را شامل می‌شود (بیوک و همکاران، ۱۹۹۸: ۲۳۱)، اما بیشتر پژوهشگران، شاخص اقتصادی را در بهبود کیفیت زندگی مهم می‌دانند و معتقدند کیفیت زندگی فرد، هدف فعالیت‌های اقتصادی است (فیلنر، ۲۰۰۴: ۸۵). همچنین کیفیت زندگی در بعد مادی، علاوه بر مقوله‌هایی مانند استانداردهای زندگی، امکانات زیربنایی، تولید اقتصادی، اشتغال، قیمت‌ها، قانون و... مواردی از جمله سلامتی، سرگرمی، اوقات فراغت، فرهنگ، هنر و مانند این‌ها را دربرمی‌گیرد (داجین، ۲۰۰۶: ۱۵).

روان‌شناختی کیفیت زندگی: در این بعد بر تفاوت‌های فردی اشخاص در شیوه تفکر و احساس درباره رفتار خویش تأکید می‌شود؛ تفاوت‌هایی که سبب شده است برخی افراد به دلایلی مانند افزایش خشم و عصبانیت، وابستگی کم و تعلق خاطر اندک به دیگران، کیفیت زندگی خود را نامطلوب تلقی کنند. این تبیین‌ها را می‌توان تحت الگوی روانکاوی و الگوی نارسایی شخصیت بیان کرد (مختاری و نظری، ۱۳۸۹: ۷۴).

شاخص‌های کیفیت زندگی

در چند دهه گذشته تلاش‌های مؤثری برای شاخص‌سازی و سنجش کیفیت زندگی صورت گرفته است. از جمله این شاخص‌ها، جمعیت، وضعیت اشتغال، سطح آموزش، سلامت، سن، جنس، مسکن، تفریح و درآمد است که از منابع سرشماری و سایر داده‌های آماری به‌طور منظم جمع‌آوری شده است. علاوه بر این، شاخص‌های سلامت روانی و شادی، استرس، رفاه مالی و

میزان رضایتمندی که از طریق درک و تجربه افراد در محیط زندگی و نظرسنجی از آن‌ها به دست می‌آید، از شاخص‌های کیفیت زندگی محسوب می‌شود (ژائو، ۲۰۰۴: ۱۸). در مجموع، کیفیت زندگی با توجه به وضعیت جوامع مختلف تعریف می‌شود.

شاخص‌های مورد توافق کیفیت زندگی را می‌توان به پنج دسته زیر تقسیم کرد:

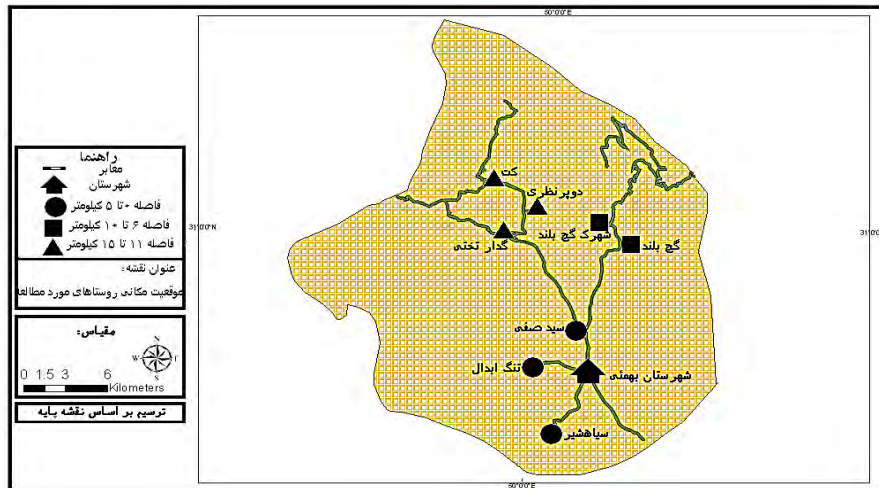
۱. شاخص‌های مربوط به سلامتی و بهداشت (امید به زندگی، مرگ‌ومیر اطفال زیر پنج سال، نرخ باروری و...);
۲. شاخص‌های دسترسی به خدمات ضروری آموزشی، بهداشتی و بیمه‌ای (نرخ سواد بزرگسالان، دانش‌آموزان در مدارس، تعداد پزشک به نسبت جمعیت، بیمه و خدمات درمانی);
۳. شاخص‌های دسترسی به کالاهای ضروری (تغذیه، میزان کالری مصرف روزانه، مصرف سرانه انرژی، دسترسی به آب آشامیدنی، برخورداری از مسکن مناسب و دسترسی به حداقل یک رسانه برای کسب اخبار);
۴. شاخص‌های بازتوزیع امکانات یا برابری یا تبعیض در دسترسی به امکانات و خدمات (برابری جنسیتی، برابری سیاسی و...);
۵. شاخص‌های نگرشی احساس رضایت از زندگی، احساس خوشبختی، احساس امنیت و... (عنبری، ۱۳۸۸: ۱۵۷-۱۵۸).

روش پژوهش

در هر پژوهشی با توجه به اهداف، موضوع، و نوع شاخص‌ها و متغیرهای به کاررفته در آن، از روش‌های گوناگونی استفاده می‌شود. پژوهش حاضر کاربردی، و توصیفی-پیمایشی (موردی یا ژرفانگر) است که با هدف بررسی و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در دهستان بهمئی گرمسیری جنوبی انجام شده است. اطلاعات مرتبط با موضوع، از منابع داخلی و خارجی گردآوری و تدوین شد. جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز نیز با استفاده از پرسشنامه و مشاهده صورت گرفت. در بخش میدانی، ۲۴۳ پرسشنامه (با استفاده از فرمول کوکران) برای جامعه نمونه مدنظر قرار گرفت که به صورت نظام-مند میان سرپرستان خانوار توزیع شد. برای این پرسشنامه، ۴۴ سؤال در ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی و محیطی طراحی شد. از سرپرستان خانوار خواسته شد به پرسش‌های در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت (خیلی ضعیف، ضعیف، متوسط، خوب و خیلی خوب) پاسخ دهند و میزان رضایتمندی خود را از مؤلفه‌های مؤثر بر کیفیت زندگی در ۴ بعد فرهنگی-اجتماعی، کالبدی، محیطی و اقتصادی بیان کنند. این ابعاد، ۸ قلمرو (۴۴ گویه) مربوط به کیفیت زندگی را شامل می‌شوند که عبارت‌اند از: کیفیت آموزش (۴ گویه)، کیفیت سلامت و امنیت (۶ گویه)، کیفیت روابط اجتماعی و هم‌بستگی (۵ گویه)، کیفیت اوقات فراغت (۵ گویه)، کیفیت محیط مسکونی (۵ گویه)، کیفیت زیرساخت‌ها (۷ گویه)، کیفیت محیطی (۶ گویه)، و کیفیت شغل و درآمد خانوار (۶ گویه).

پرسشنامه مورد نظر در این پژوهش محقق‌ساخت بود. سنجش روایی نیز از اعتبار صوری با تأکید بر دیدگاه استادان راهنما و مشاور صورت گرفت و برای تعیین قابلیت اعتماد نتایج، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. برای محاسبه پایایی ابزار موصوف، ابتدا مطالعه‌ای مقدماتی، روی ۳۰ نفر از جامعه آماری انجام شد. سپس با روش ضریب آلفای کرونباخ، محاسبه پایایی [ابزار] صورت گرفت. آلفای کرونباخ داده‌ها ۰/۷۶۳ است. براین اساس، پرسشنامه پایایی قابل قبولی دارد.

۸ روستای بالای ۶۰ خانوار (سیاه‌شیر، تنگ ابدال، سیدصفی، گچ‌بلند، شهرک گچ‌بلند، کت، دوپرنظری، گذارتختی) براساس شکل ۲، با ۹۷۸ خانوار و جمعیت ۴۲۴۴ نفری برای نمونه انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها، پرسشنامه‌های تکمیل شده کدگذاری شدند. سپس داده‌های کدگذاری شده در نرم‌افزار SPSS قرار گرفتند. پس از سنجش وضعیت موجود، تحلیل استنباطی و بررسی چگونگی کیفیت شاخص‌های زندگی در جامعه نمونه، با استفاده از اطلاعات جداول توزیع فراوانی، درصد، میانگین، مد و... صورت گرفت. برای سنجش و مقایسه وضعیت موجود با وضعیت ایده‌آل از آزمون ویلکاکسون استفاده شد. پس از این، با تعریف داده‌ها در نرم‌افزار GIS، ترسیم شرایط فعلی و شرایط ایده‌آل کیفیت زندگی به صورت توپولوژی هندسی صورت گرفت و فاصله کیفی در هر مؤلفه صورت نقشه نمایش داده شد.

شکل ۲. موقعیت مکانی روستاهای مورد مطالعه

قلمرو مکانی پژوهش

شهرستان بهمنی یکی از هفت شهرستان استان کهگیلویه و بویراحمد با مساحت ۱۴۴۷ کیلومتر مربع، در غرب تا شمال غرب این استان قرار دارد. براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، جمعیت این شهرستان، ۳۷۰۴۸ نفر است که از این تعداد، ۱۸۰۵ خانوار (۷۶۰۰ نفر) در ۲۷ روستای دهستان بهمنی گرمسیر جنوبی ساکن هستند. آب‌وهوای شهرستان بهمنی دو منطقه متفاوت دارد. بخش بهمنی شمالی دارای اقلیم معتدل است، اما بخش مرکزی که دهستان بهمنی گرمسیر جنوبی در آن واقع شده است، به دلیل هم‌جواری با استان خوزستان، آب‌وهوای گرم‌تری دارد (طوافی‌زاده، ۱۳۸۵: ۳۲). اساس شیوه تولید و فعالیت‌های اقتصادی در دهستان، کشاورزی و دامداری است. در این منطقه، زراعت بیشتر به‌صورت سنتی و در زمین‌های پراکنده صورت می‌گیرد؛ زیرا دهستان گرمسیر است و با کمبود آب مواجه است. با توجه به اینکه تنها ۱۵ درصد از اراضی، زمین‌های زراعی هستند، بازده محصولات پایین، و فرصت‌های شغلی در این بخش بسیار کم است. تعدادی از روستاییان دامدار هستند که در حال حاضر با کمک مالی آن‌ها، ۵۰ طرح زودبازده و ۵ طرح بزرگ استانی اجرا شده است. براین‌اساس سعی می‌شود کیفیت دام و رفاه و معیشت دامداران و عشایر ارتقا یابد (دانایی، ۱۳۸۸: ۶۳).

فاصله روستاهای دهستان با تنها مرکز شهری (لیکک) از ۴ تا ۲۰ کیلومتر متغیر است. بیشترین امکانات آموزشی و ورزشی در دهستان مورد مطالعه، در روستاهای کت، گج‌بلند و سیاه‌شیر، و کمترین امکانات در روستاهای دوپرنظری، گذارتختی، تنگ ابدال، سیدصفی و شهرک گج‌بلند وجود دارد. ۱۸ روستای دهستان دارای شورای اسلامی روستایی هستند و ۷ روستا دهیار دارند. همچنین تنها در روستای کت مرکز خدمات جهاد کشاورزی دایر است و شرکت تعاونی روستایی هم در دو روستای سیاه شیر و گج‌بلند قرار دارد. تمام روستاها به شبکه سراسری برق متصل هستند و در ۱۰۰ درصد آن‌ها آب‌لوله‌کشی موجود است، اما ۹ روستای دهستان گاز لوله‌کشی ندارند. از نظر زیست‌محیطی این دهستان به‌شدت متأثر از پدیده ریزگردهاست که در چند سال گذشته عاملی مهم در تخریب محیط‌زیست به‌شمار می‌آید. این پدیده نه‌تنها آب، بلکه گونه‌های گیاهی و جانوری را آلوده و نابود می‌کند. مردم شهرستان بهمنی مانند دیگر هم‌وطنان جنوب کشور با این بحران زیست‌محیطی دست‌وپنجه نرم می‌کنند.

بحث و یافته‌ها

برای شناسایی چگونگی روابط بین متغیرها و تحلیل آن‌ها، از روش‌های آمار استنباطی استفاده شد. پس از بررسی و درک وضعیت موجود، ارزیابی مؤلفه‌ها و شاخص‌های کیفیت زندگی در ابعاد مختلف صورت گرفت. سپس آزمون ویلکاکسون برای بررسی تفاوت وضع موجود و شرایط ایده‌آل مؤلفه‌های مؤثر بر کیفیت زندگی به‌کار رفت که نتایج آن در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. نتایج تحلیل کیفیت زندگی و تفاوت شرایط موجود و شرایط ایده‌آل از طریق آزمون ویلکاکسون

مؤلفه گویه‌ها	مد پاسخ (۱-۵)	درصد پاسخ مد	رتبه‌ها		z	سطح معناداری
			رتبه مثبت	رتبه منفی		
آموزش	۲	۵۲/۲	۱۵۴	۲۹	-۸/۲۶۹	۰/۰۰
	۲	۵۸/۸	۱۷۵	۱۹	-۱۰/۱۱۵	۰/۰۰
	۲	۴۲/۸	۱۳۵	۴۲	-۶/۱۸۳	۰/۰۰
	۴	۵۷/۶	۹	۲۱۰	-۱۲/۵۱۴	۰/۰۰
سلامت و امنیت	۳	۳۳/۳	۸۲	۸۰	-۰/۷۵۲	۰/۴۵۲
	۲	۵۰/۶	۱۵۷	۴۲	-۷/۱۰۹	۰/۰۰
	۳	۳۲	۹۴	۷۱	-۱۰/۰۶۳	۰/۲۸۸
	۲	۳۹/۹	۱۳۴	۵۸	-۵/۰۱۳	۰/۰۰
روابط اجتماعی و هم‌بستگی	۲	۴۵/۶	۱۴۵	۳۹	-۵/۱۶۵	۰/۰۰
	۲	۴۶	۱۸۹	۲۸	-۱۰/۴۱۲	۰/۰۰
	۲	۵۳/۵	۱۸۸	۲۰	-۱۰/۴۸۴	۰/۰۰
	۲	۴۳/۶	۱۸۱	۱۲	-۱۰/۹۲۰	۰/۰۰
اوقات فراغت	۲	۴۹	۱۶۹	۲۴	-۹/۹۳۴	۰/۰۰
	۲	۳۷/۸	۱۴۰	۳۵	-۷/۵۴۳	۰/۰۰
	۱	۵۱/۴	۲۱۷	۱۳	-۱۲/۳۳۹	۰/۰۰
	۵	۴۱/۹۷	۲۰	۱۹۷	-۱۱/۳۵۶	۰/۰۰
کیفیت محیط مسکونی	۵	۴۴/۸	۲۷	۱۹۰	-۱۰/۹۱۵	۰/۰۰
	۴	۳۴/۱	۳۱	۱۵۹	-۹/۷۳۲	۰/۰۰
	۵	۴۷/۷	۱۲	۲۱۴	-۱۲/۵۲۷	۰/۰۰
	۴	۳۷	۴۳	۱۴۱	-۷/۵۳۹	۰/۰۰
زیرساخت‌ها	۴	۴۱/۵	۵۸	۱۳۹	-۶/۲۴۲	۰/۰۰
	۲	۴۲/۷	۸۲	۹۰	-۲/۷۲۴	۰/۰۰۶
	۴	۳۵/۳	۵۸	۱۱۷	-۵/۰۰۵	۰/۰۰
	۴	۳۳/۳	۵۵	۱۳۰	-۵/۹۰۵	۰/۰۰
محیط زیست	۲	۶۳/۳	۱۰۹	۹۴	-۰/۷۴۲	۰/۴۵۸
	۴	۳۲/۹	۵۹	۱۱۰	-۴/۱۷۲	۰/۰۰
	۴	۴۲/۳	۵۷	۱۱۷	-۳/۲۸۷	۰/۰۰۱
	۲	۳۲/۹	۱۰۳	۶۷	-۱/۱۶۱	۰/۲۴۶
اشتغال و درآمد	۵	۳۹/۹	۳۴	۱۷۵	-۱۰/۰۵۸	۰/۰۰
	۴	۲۷/۱	۶۱	۱۲۳	-۵/۳۷۳	۰/۰۰
	۵	۴۹/۳	۳۴	۱۷۹	-۱۰/۶۵۳	۰/۰۰
	۳	۳۶/۶	۸۴	۷۰	-۱/۹۸۸	۰/۰۴۷
محیط زیست	۴	۳۳/۳	۴۳	۱۵۱	-۸/۰۵۹	۰/۰۰
	۴	۳۰/۴	۶۲	۱۳۴	-۶/۰۱۸	۰/۰۰
	۲	۴۵/۶	۱۳۵	۴۳	-۵/۴۹۶	۰/۰۰
	۲	۴۴/۸	۱۲۶	۴۰	-۶/۶۱۸	۰/۰۰
اشتغال و درآمد	۲	۴۰/۳	۱۱۲	۶۱	-۳/۳۴۸	۰/۰۱
	۴	۳۴/۱	۷۶	۱۰۵	-۲/۲۴۰	۰/۰۲۵
	۴	۴۰/۷	۳۵	۱۷۰	-۹/۹۳۵	۰/۰۰
	۵	۳۲/۵	۴۳	۱۵۷	-۸/۸۸۵	۰/۰۰
اشتغال و درآمد	۴	۳۸/۶	۲۱	۱۷۸	-۱۰/۹۹۴	۰/۰۰
	۲	۳۶/۲	۱۳۰	۶۰	-۳/۸۶۴	۰/۰۰
	۴	۳۳/۳	۵۶	۱۳۵	-۶/۳۱۶	۰/۰۰
	۴	۳۱/۲	۴۷	۱۲۸	-۷/۳۷۹	۰/۰۰

کیفیت آموزش

سلامت فرهنگی هر جامعه به کیفیت نظام آموزشی آن وابسته است. ارزش‌ها، هنجارها و مهارت‌های اجتماعی در گرو کیفیت مطلوب آموزشی است. اگر فرد خوب‌بودن را نیاموزد و مهارت‌ها و تخصص لازم را برای انجام وظایف فردی و اجتماعی به‌طور مؤثر و کارآمد فرانگیرد، مشکلات عدیده‌ای برای خود و جامعه به‌وجود می‌آورد. با بررسی کیفیت زندگی در دهستان مورد مطالعه و جمع‌آوری اطلاعات لازم در جدول ۱، نتیجه می‌گیریم در قلمرو کیفیت آموزش با بررسی ۴ گویه، بالاترین رضایت مربوط به سه گویه زیر است:

- دسترسی آسان با زمان کم کودکان و نوجوانان به مدرسه با ۵۸/۸ درصد پاسخ‌های مد؛
- مدارس نوساز و باکیفیت با ۵۲/۲ درصد پاسخ‌های مد؛
- داشتن معلمان خوب، با ۴۲/۸ درصد پاسخ‌های مد.

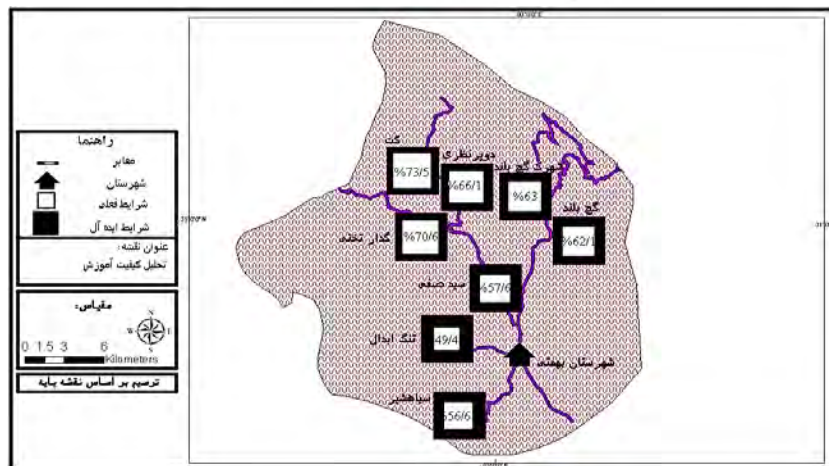
سرپرستان خانوار گزینه خوب را انتخاب کردند. در این میان، کمترین رضایت به گویه داشتن آزمایشگاه و تجهیزات مناسب آموزشی با ۵۷/۶ درصد پاسخ‌های مد مربوط بود که سرپرستان گزینه ضعیف را انتخاب کردند. در سه گویه (وجود مدارس نوساز و باکیفیت، دسترسی آسان با زمان کم کودکان و نوجوانان به مدرسه و داشتن معلمان خوب و باتجربه) در آزمون رتبه‌های مثبت زیادتر از رتبه‌های منفی است و تنها در گویه داشتن آزمایشگاه و تجهیزات مناسب آموزشی رتبه‌های منفی بیش از رتبه‌های مثبت است. همچنین در تحلیل آماری تفاوت میان وضع موجود و شرایط ایده‌آل از نظر جامعه نمونه با استفاده از آزمون رتبه‌ای ویلکاکسون نتیجه می‌گیریم که تفاوت محسوس میان گویه‌ها در دو شرایط وضع موجود و ایده‌آل در سطح آلفای کوچک‌تر از ۰/۰۵ است. می‌توان گفت براساس دیدگاه سرپرستان خانوار در بیشتر گویه‌های مربوط به کیفیت آموزش (یکی از مؤلفه‌های بعد اجتماعی و فرهنگی) وضع موجود خوب و مطلوب است. براساس نقشه GIS (شکل ۳) میزان کیفیت آموزش در شرایط فعلی در روستاها به‌ترتیب زیر است:

سیاه‌شیر ۵۶/۶ درصد، تنگ ۴۹/۴ درصد، سیدصفی ۵۷/۶ درصد، گچ‌بلند ۶۲/۱ درصد، شهرک گچ‌بلند ۶۳ درصد، دوپرنظری ۶۶/۱ درصد، گذارتختی ۷۰/۶ درصد و کت ۷۳/۵ درصد.

براین‌اساس، روستاهای زیر با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله دارند:

سیاه‌شیر ۴۳/۴ درصد، تنگ‌ابدال ۵۰/۶ درصد، سیدصفی ۴۲/۴ درصد، گچ‌بلند ۳۷/۹ درصد، شهرک گچ‌بلند ۳۷ درصد، دوپرنظری ۳۳/۹ درصد، گذارتختی ۲۹/۴ درصد و کت ۲۶/۵ درصد.

درمجموع، روستاهای گذارتختی و کت بالاترین کیفیت آموزش را دارند. پایین‌ترین میزان کیفیت نیز در روستای تنگ‌ابدال مشاهده می‌شود.

شکل ۳. فاصله شرایط موجود و شرایط ایده‌آل در بعد کیفیت آموزش با استفاده از GIS

کیفیت سلامت و امنیت

سلامت و امنیت، مؤلفه‌های حرکت به سوی فعالیت‌های اقتصادی و پیشرفت‌های اجتماعی جامعه است. سلامت جامعه در گرو رعایت اصول بهداشتی است. در این میان، جامعه روستایی سالم و تندرست باشد می‌تواند در حوزه تولید نقش بهتری ایفا کند. در این پژوهش برای تحلیل کیفیت سلامت و امنیت از ۶ گویه استفاده شد. با توجه به جدول ۱، بالاترین رضایت مربوط به چهار گویه (مصرف سبزیجات و میوه با ۵۰/۶ درصد پاسخ‌های مد، امنیت خانه هنگام سفر با ۴۶ درصد پاسخ‌های مد، دسترسی به پلیس در مواقع اضطراری با ۴۵/۶ درصد پاسخ‌های مد، استفاده از حمام و سرویس بهداشتی با ۳۹/۹ درصد پاسخ‌های مد) است که بیشتر سرپرستان خانوار گزینه خوب را در این گویه‌ها انتخاب کردند.

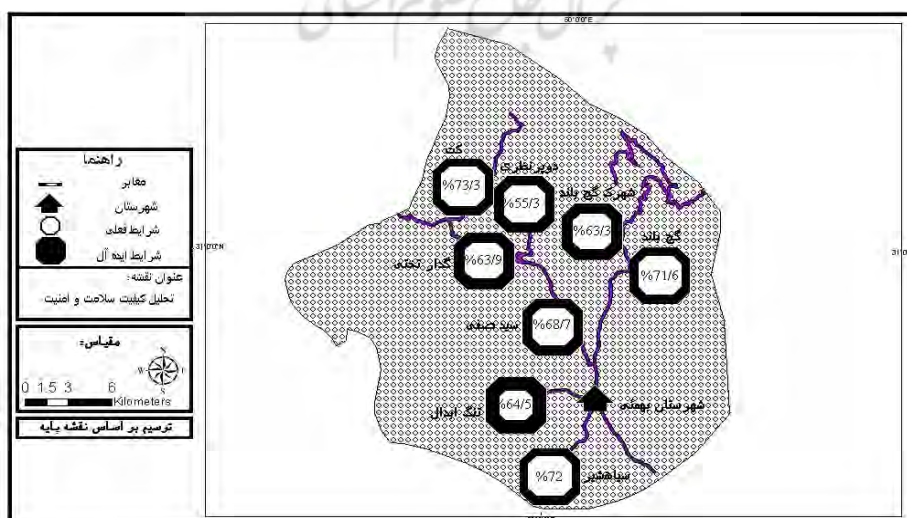
کمترین میزان رضایت در دو گویه (مصرف مواد پروتئینی (گوشت و ماهی) در برنامه غذایی هفتگی با ۳۳/۳ درصد پاسخ‌های مد و بهره‌مندی از خدمات درمانی (خانه بهداشت، درمانگاه و...) با ۳۲ درصد پاسخ‌های مد) است که سرپرستان خانوار گزینه متوسط را انتخاب کردند. این مقوله بیانگر وضعیت مطلوب در حوزه کیفیت سلامت و امنیت روستایی است. در همه گویه‌های مؤلفه کیفیت سلامت و امنیت براساس آزمون، رتبه‌های مثبت زیادتر از رتبه‌های منفی است می‌توان گفت براساس دیدگاه سرپرستان خانوار در بیشتر گویه‌های مربوط به کیفیت سلامت و امنیت (یکی از مؤلفه‌های بعد اجتماعی و فرهنگی) وضع موجود خوب و مطلوب است. براساس نقشه GIS (شکل ۴) میزان کیفیت سلامت و امنیت در شرایط فعلی در روستاها به ترتیب زیر است:

سیاه‌شیر ۷۲ درصد، تنگ ابدال ۶۴/۵ درصد، سیدصفی ۶۸/۷ درصد، گچ‌بلند ۷۱/۶ درصد، شهرک گچ‌بلند ۶۳/۳ درصد، دوپرنظری ۵۵/۳ درصد، گذارتختی ۶۳/۹ درصد و کت و ۷۳/۳ درصد.

براین اساس، روستاهای زیر با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله دارند:

سیاه‌شیر ۲۸ درصد، تنگ ابدال ۳۵/۵ درصد، سیدصفی ۲۶/۳ درصد، گچ‌بلند ۲۸/۴ درصد، شهرک گچ‌بلند ۳۶/۷ درصد، دوپرنظری ۴۴/۷ درصد، گذارتختی ۳۶/۱ درصد و کت و ۲۶/۷ درصد.

در مجموع، روستاهای کت و سیاه‌شیر بالاترین کیفیت سلامت و امنیت را دارند. پایین‌ترین میزان کیفیت نیز در روستای دوپرنظری مشاهده می‌شود. زیرا فعالیت‌های مربوط به بهداشت و سلامت در مدت تقریباً طولانی اثرگذارند. شاید کوچک‌ترین اشتباه یا نارسایی در تحلیل برخی مسائل، یا توجه به بعضی علل و عوامل بسیار پیچیده این حوزه، سبب بروز ضایعه‌ای غیرقابل جبران شود. تا جایی که نتوان با صرف هزینه‌های گزاف و چندین برابر طراحی و اجرا آن را جبران کرد.

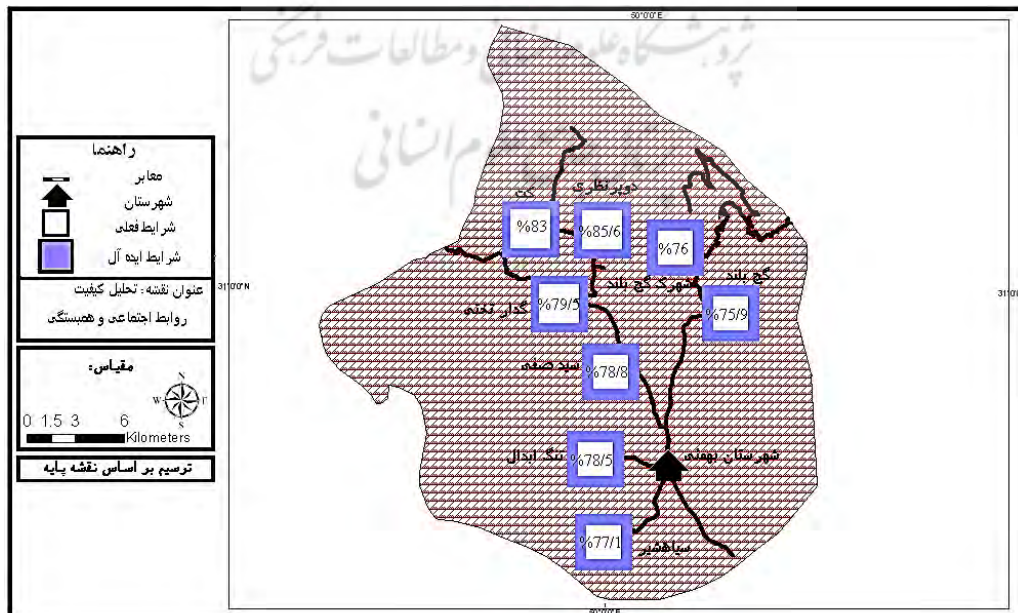

شکل ۴. فاصله شرایط موجود و شرایط ایده‌آل در بعد کیفیت سلامت و امنیت با استفاده از GIS

کیفیت روابط اجتماعی و هم‌بستگی

روابط اجتماعی و هم‌بستگی در روستا در شکل‌گیری جامعه روستایی و اداره آن نقش دارد. بدون مشارکت عمومی و مردمی، امکان توسعه، رشد و تعالی جامعه روستایی امکان‌پذیر نیست. در این جوامع، وحدت و هم‌بستگی عمومی نقش بسزایی در بهبود کیفیت زندگی دارد. در این پژوهش، برای تحلیل وضعیت روابط اجتماعی و هم‌بستگی کیفیت زندگی، از ۵ گویه استفاده شد. با توجه به جدول ۱، بیشتر پاسخ‌گویان در پاسخ به پرسش‌های مؤلفه روابط اجتماعی و هم‌بستگی گزینه خوب را انتخاب کردند. همچنین بیشتر آن‌ها در ۴ گویه (همیاری همسایگان و مشورت کردن با آن‌ها با ۵۳/۵ درصد پاسخ‌های مد، رضایت از همسایگان و نبود نزاع و کشمکش با ۴۹ درصد پاسخ‌های مد، اعتماد به همسایگان با ۴۳/۶ درصد پاسخ‌های مد و احساس شادمانی و آرامش با ۳۷/۸ درصد پاسخ‌های مد) گزینه خوب را انتخاب کردند و در گویه احترام در خانواده با ۵۱/۴ درصد پاسخ‌های مد، گزینه خیلی خوب را در نظر گرفتند. در مجموع بیانگر وضعیت بسیار مطلوب این قلمرو در روستاهاست. در همه گویه‌ها رتبه‌های مثبت زیاده‌تر از رتبه‌های منفی هستند. می‌توان گفت براساس نظرات پاسخ‌گویان در بیشتر گویه‌های مربوط به کیفیت روابط اجتماعی و هم‌بستگی (یکی از مؤلفه‌های بعد اجتماعی و فرهنگی) وضع موجود به شرایط ایده‌آل و مطلوب نزدیک است.

در شکل ۵ براساس نقشه GIS، کیفیت روابط اجتماعی و هم‌بستگی در شرایط فعلی در روستاهای زیر عبارت است از: سیاه‌شیر ۷۷/۱ درصد، تنگ‌ابدال ۷۸/۵ درصد، سیدصفی ۷۸/۸ درصد، گچ‌بلند ۷۵/۹ درصد، شهرک گچ‌بلند ۷۶ درصد، دوپرنظری ۸۵/۶ درصد، گذارتختی ۷۹/۵ درصد و کت ۸۳ درصد. همچنین روستاهای زیر با درصدهای مشخص‌شده، با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله دارند: سیاه‌شیر ۲۲/۹ درصد، تنگ‌ابدال ۲۱/۵ درصد، سیدصفی ۲۱/۲ درصد، گچ‌بلند ۲۴/۱ درصد، شهرک گچ‌بلند ۲۴ درصد، دوپرنظری ۱۴/۴ درصد، گذارتختی ۲۱/۵ درصد و کت ۱۷ درصد. در مجموع همه روستاها در بعد روابط اجتماعی و هم‌بستگی شرایط خوبی دارند. ریشه این مسئله در نگرش‌های قومی و قبیله‌ای است که روستاها را منسجم و تقویت می‌کند.

شکل ۵. فاصله شرایط موجود و شرایط ایده‌آل در بعد روابط اجتماعی و هم‌بستگی با استفاده از GIS

کیفیت اوقات فراغت

اوقات فراغت امری فرهنگی-اجتماعی و تأثیرگذار بر افراد و شخصیت آنهاست. زیرا گذراندن آن به صورتی صحیح و مطلوب، فرد را در مسیر کمال قرار می‌دهد و شخصیتی مطلوب و سالم برای او به همراه دارد. در غیر این صورت، فرد در مسیر تباهی قرار می‌گیرد، به شخصی ناسالم، نابهنجار و حتی منحرف تبدیل می‌شود و حتی جامعه را تخریب می‌کند. با بررسی اوقات فراغت در جدول ۱، بیشتر پاسخ‌گویان گزینه خیلی ضعیف و ضعیف را در پاسخ به ۵ گویه انتخاب کردند. به این صورت که در گویه وضعیت امکانات فرهنگی و هنری کتابخانه با ۴۴/۸ درصد پاسخ‌های مد، در گویه‌های وضعیت امکانات مناسب ورزشی در روستا با ۴۱/۹۷ درصد پاسخ‌های مد و در گویه وضعیت پارک و فضای سبز با ۴۷/۷ درصد پاسخ‌های مد گزینه خیلی ضعیف انتخاب شد. در گویه‌های وضعیت برنامه‌های فرهنگی روستا (مناسبت‌ها، جشن و اعیاد) با ۳۷ درصد پاسخ‌های مد و توان مسافرت رفتن سالانه به همراه خانواده با ۳۴/۱ درصد پاسخ‌های مد، گزینه ضعیف را انتخاب کردند؛ بنابراین، کیفیت اوقات فراغت در دهستان به شدت ضعیف است و وضعیت نامطلوبی دارد.

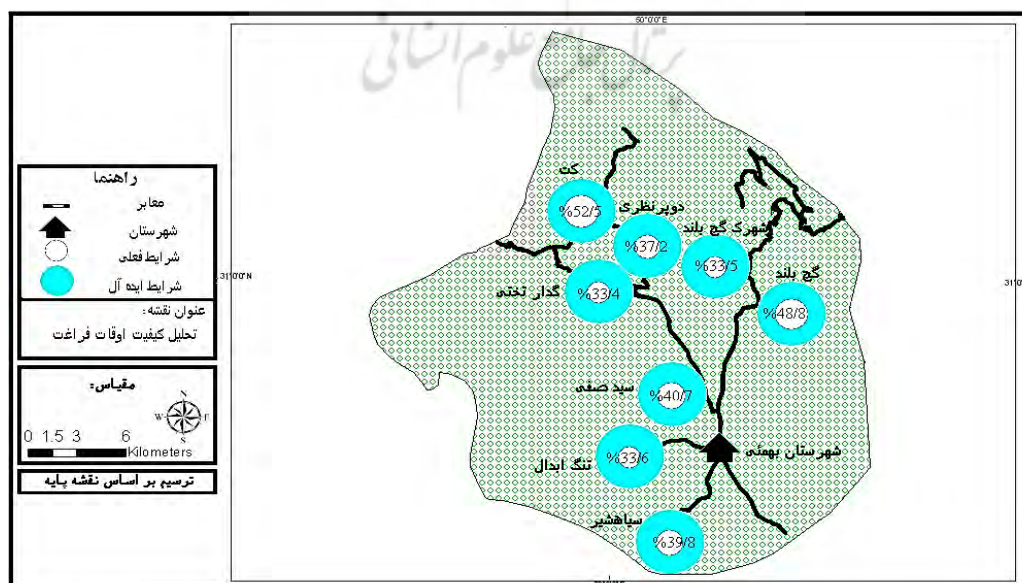
در همه گویه‌های اوقات فراغت، رتبه‌های منفی زیادتر از رتبه‌های مثبت است. بدین ترتیب می‌توان گفت وضعیت کیفیت اوقات فراغت (یکی از مؤلفه‌های بعد اجتماعی و فرهنگی) با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله زیادی دارد. در شکل ۶ براساس نقشه GIS، میزان کیفیت اوقات فراغت در شرایط فعلی در روستاهای زیر عبارت است از:

سیاه‌شیر ۳۹/۸ درصد، تنگ‌ابدال ۳۳/۶ درصد، سیدصفی ۴۰/۷ درصد، گچ‌بلند ۴۸/۸ درصد، شهرک گچ‌بلند ۳۳/۵ درصد، دوپرنظری ۳۷/۲ درصد، گذارتختی ۳۳/۴ درصد و کت ۵۲/۵ درصد.

همچنین روستاهای زیر با میزان مشخص شده، با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله دارند:

سیاه‌شیر ۶۰/۲ درصد، تنگ‌ابدال ۶۶/۴ درصد، سیدصفی ۵۹/۳ درصد، گچ‌بلند ۵۱/۲ درصد، شهرک گچ‌بلند ۶۶/۵ درصد، دوپرنظری ۶۲/۸ درصد، گذارتختی ۶۶/۶ درصد و کت ۴۷/۵ درصد.

در مجموع، بعد اوقات فراغت در تمام روستاها، با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله محسوسی دارد. ممکن است علت این مسئله ضعف زیرساخت‌های تفریحی و رفاهی در دهستان، همچنین ضعیف بودن بنیه اقتصادی باشد؛ بنابراین، ضروری است مسئولان برای غنی‌سازی اوقات فراغت نوجوانان روستایی این دهستان، برنامه‌هایی متناسب با فرهنگ آن‌ها در نظر بگیرند و امکانات فرهنگی، ورزشی و تفریحی لازم را تا حد امکان فراهم کنند.

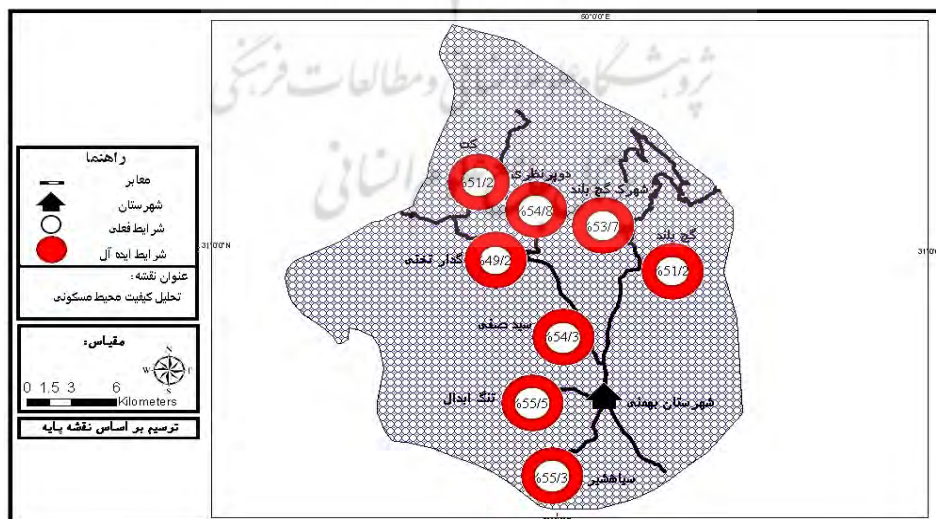

شکل ۶. فاصله شرایط موجود و شرایط ایده‌آل در بعد اوقات فراغت با استفاده از GIS

کیفیت محیط مسکونی

در تحلیل کیفیت محیط مسکونی از ۵ گویه استفاده شد. با توجه به جدول ۱، بالاترین رضایت مربوط به گویه‌های کیفیت روشنایی و نورگیری خانه با ۶۳/۳ درصد پاسخ‌های مد، و سیستم گرمایشی-سرمایشی مناسب در واحدهای مسکونی با ۴۲/۷ درصد پاسخ‌های مد است که گزینه خوب برای آن‌ها انتخاب شده است. کمترین رضایت به گویه‌های خانه‌های نوساز، بادوام و باکیفیت مناسب با ۴۱/۵ درصد پاسخ‌های مد، به‌کارگیری مواد و مصالح مقاوم در ساخت واحدهای مسکونی با ۴۲/۷ درصد پاسخ‌های مد و وضعیت فضا برای اعضای خانواده با ۳۳/۳ درصد پاسخ‌های مد مربوط است که در هر سه گویه گزینه ضعیف انتخاب شده است. در مجموع، کیفیت محیط مسکونی در روستاهای مورد مطالعه مطلوب نیست. این اختلاف در همه گویه‌ها آشکار است و در تمامی گویه‌های محیط مسکونی، رتبه‌های منفی زیاده‌تر از رتبه‌های مثبت است. تنها در گویه‌های کیفیت روشنایی و نورگیری خانه، و سیستم گرمایشی-سرمایشی مناسب در واحدهای مسکونی، رتبه‌های مثبت زیاده‌تر از رتبه‌های منفی هستند؛ براین اساس، تفاوت معناداری میان وضعیت موجود و شرایط ایده‌آل وجود دارد. بدین ترتیب براساس نظرات پاسخگویان می‌توان گفت در بیشتر گویه‌های مربوط به کیفیت محیط مسکونی (یکی از مؤلفه‌های بعد کالبدی) وضعیت موجود با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله زیادی دارد.

در شکل ۷ براساس نقشه GIS، کیفیت محیط مسکونی در شرایط فعلی در روستاهای زیر عبارت است از: سیاه‌شیر ۵۵/۳ درصد، تنگ‌ابدال ۵۵/۵ درصد، سیدصفی ۵۴/۳ درصد، گچ‌بلند ۵۱/۲ درصد، شهرک گچ‌بلند ۵۳/۷ درصد، دوپرنظری ۵۴/۸ درصد، گذارتختی ۴۹/۲ درصد و کت ۵۱/۲ درصد. همچنین روستاهای زیر با میزان مشخص شده با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله دارند: سیاه‌شیر ۴۴/۷ درصد، تنگ‌ابدال ۴۴/۵ درصد، سیدصفی ۴۵/۷ درصد، گچ‌بلند ۴۸/۸ درصد، شهرک گچ‌بلند ۴۶/۳ درصد، دوپرنظری ۴۵/۲ درصد، گذارتختی ۵۰/۸ درصد و کت ۴۸/۸ درصد. در مجموع، بعد محیط مسکونی روستاها (یکی از مؤلفه‌های مهم کالبدی) با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله محسوس دارد. از این میان، فاصله روستای گذارتختی تا شرایط مطلوب کمی بیشتر از دیگر روستاهاست.

شکل ۷. فاصله شرایط موجود و شرایط ایده‌آل در بعد محیط مسکونی با استفاده از GIS

کیفیت زیرساخت‌ها

زیرساخت‌های هر روستا از مهم‌ترین و باارزش‌ترین سرمایه‌های آن روستا محسوب می‌شود که در رفع نیاز ساکنان به‌ویژه در امر تولید تأثیرگذار است و می‌تواند پشتوانه محکمی برای رشد اقتصادی آن روستا باشد. اگر راه‌های ارتباطی،

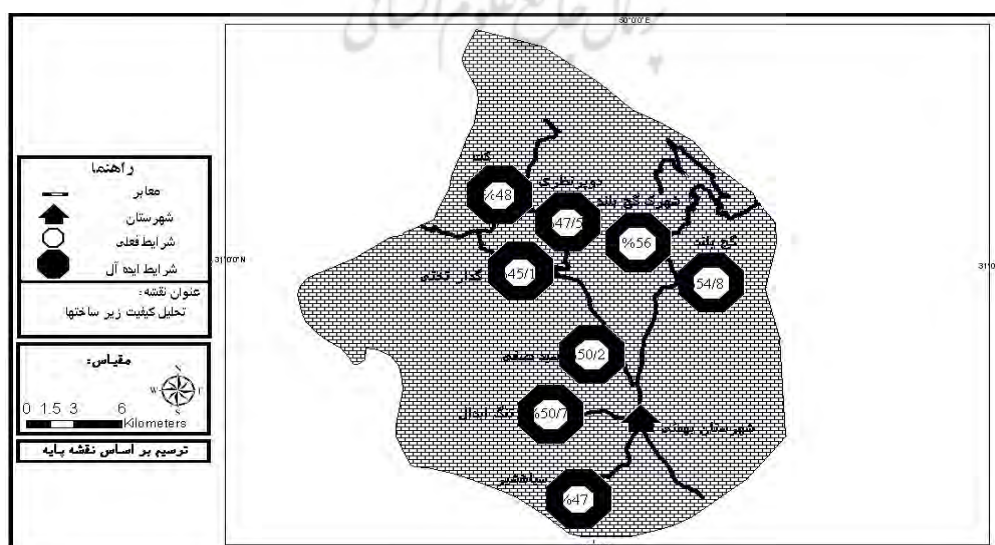
زیرساخت‌های انرژی و وسایل حمل‌ونقل کافی در اختیار نباشد، روند تولید و مصرف در موقعیتی مناسب صورت نمی‌گیرد. در این پژوهش، زیرساخت‌ها با استفاده از ۷ گویه تحلیل شد. با توجه به جدول ۱، بالاترین رضایت به گویه طی کردن فاصله زمانی کم برای دسترسی به شهر با ۳۲/۹ درصد پاسخ‌های مد مربوط است که گزینه خوب برای آن انتخاب شده است. پس از آن گویه زیرساخت‌های حامل انرژی (برق و گاز) با ۳۶/۶ درصد پاسخ‌های مد قرار دارد که گزینه متوسط برای آن انتخاب شده است. کمترین رضایت به ترتیب به گویه‌های دسترسی به خدمات اعتباری و مالی (بانک، پست‌بانک و...) با ۳۹/۹ درصد پاسخ‌های مد و دسترسی به خدمات عمومی (نانوایی، خواربارفروشی) با ۴۹/۳ درصد پاسخ‌های مد مربوط است که بیشتر پاسخ‌گویان گزینه خیلی ضعیف را برای آن انتخاب کردند. در نهایت، بیشتر پاسخ‌گویان برای وضعیت آب آشامیدنی با ۴۹/۳ درصد پاسخ‌های مد، دسترسی به وسایل حمل‌ونقل مناسب با ۴۲/۳ درصد پاسخ‌های مد و وضعیت راه ارتباطی با ۳۲/۹ درصد پاسخ‌های مد، گزینه ضعیف را انتخاب کردند. در مجموع، برای بیشتر پاسخ‌های مد در قلمرو کیفیت زیرساخت‌ها، گزینه ضعیف انتخاب شده است که وضعیت نامطلوب زیرساخت‌های روستایی را در این حوزه نشان می‌دهد. این اختلاف در تمامی گویه‌ها آشکار است. در ۵ گویه، گویه‌های زیرساخت‌ها رتبه‌های منفی زیادتر از رتبه‌های مثبت است و تنها در دو گویه طی کردن فاصله زمانی کم برای دسترسی به شهر و وضعیت زیرساخت‌های حامل انرژی (برق و گاز) رتبه‌های مثبت بیشتر از رتبه‌های منفی است؛ بنابراین، اختلاف معناداری میان وضعیت موجود و شرایط ایده‌آل در گویه‌ها وجود دارد. بدین ترتیب، براساس نظرات پاسخ‌گویان می‌توان گفت وضع موجود بیشتر گویه‌های مربوط به کیفیت زیرساخت‌ها با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله زیادی دارد (شکل ۸ براساس نقشه GIS؛ زیرا کیفیت زیرساخت‌ها در شرایط فعلی در روستاهای زیر عبارت است از:

سیاه‌شیر ۴۷ درصد، تنگ‌ابدال ۵۰/۷ درصد، سیدصفی ۵۰/۲ درصد، گچ‌بلند ۵۴/۸ درصد، شهرک گچ‌بلند ۵۶ درصد، دوپرنظری ۴۷/۵ درصد، گذارتختی ۵۴/۱ درصد و کت ۴۸ درصد.

همچنین روستاهای زیر با میزان مشخص شده با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله دارد:

سیاه‌شیر ۵۳ درصد، تنگ‌ابدال ۴۹/۳ درصد، سیدصفی ۴۹/۸ درصد، گچ‌بلند ۴۵/۲ درصد، شهرک گچ‌بلند ۴۴ درصد، دوپرنظری ۵۲/۵ درصد، گذارتختی ۴۵/۹ درصد و کت ۵۲ درصد.

در مجموع فاصله فعلی روستاها با شرایط ایده‌آل و مطلوب در بعد زیرساخت‌ها، فاصله محسوسی است که این فاصله در روستاهای سیاه‌شیر، کت و دوپرنظری بیش از دیگر روستاهاست.

شکل ۸. فاصله شرایط موجود و شرایط ایده‌آل در بعد زیرساخت‌ها با استفاده از GIS

کیفیت محیط زیست

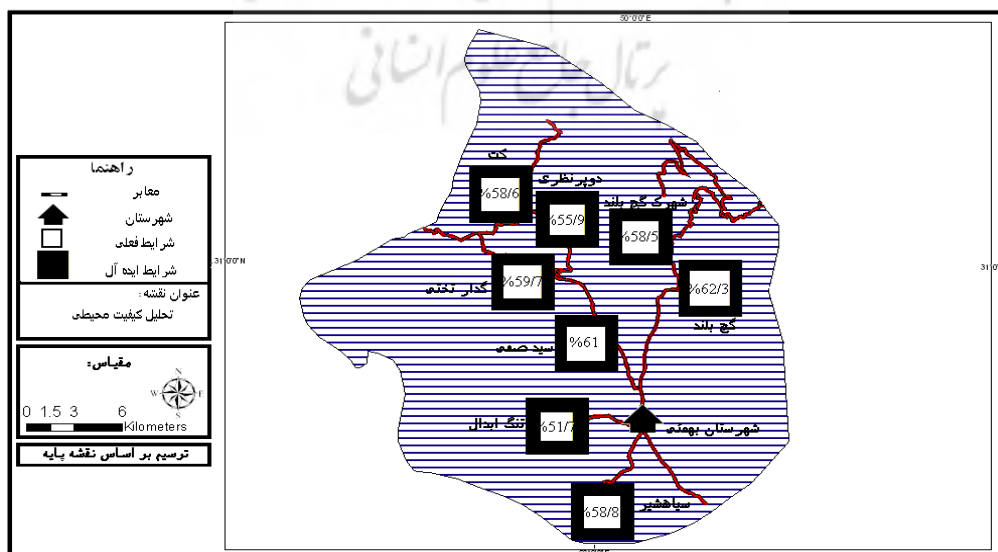
یکی از مسائل روز جهان مسئله حفظ محیط زیست روستاست. حفاظت از محیط زیست روستا نه تنها جزء تفکیک ناپذیر توسعه پایدار روستایی است، بلکه به عنوان ارزش بنیادین مورد نیاز نسل امروز و نسل های آتی پذیرفته، و بر آن تأکید شده است. در این پژوهش، تحلیل کیفیت محیط زیست با استفاده از ۶ گویه بررسی شد. با توجه به جدول ۱، بالاترین رضایت مربوط به گویه های پرهیز از ساخت خانه ها در اراضی شیب دار و خطرناک با ۴۵/۶ درصد پاسخ های مد، جلوگیری از هدر دادن و آلودگی منابع آب با ۴۴/۸ درصد پاسخ های مد و جلوگیری از تخریب و فرسایش خاک با ۴۰/۳ درصد پاسخ های مد مربوط است که بیشتر پاسخ گویان گزینه خوب را انتخاب کردند. همچنین کمترین رضایت به گویه های مدیریت سیلاب ها و دفع آب های سطحی با ۳۴/۱ درصد پاسخ های مد، جایگاه دفن زباله با ۳۳/۳ درصد پاسخ های مد و استفاده از روش های بهداشتی دفع زباله با ۳۰/۴ درصد پاسخ های مد مربوط است که در هر سه گویه، گزینه ضعیف انتخاب شد. در مجموع کیفیت محیط زیست در روستاهای مورد مطالعه مطلوب نیست. این اختلاف در تمامی گویه ها آشکار است. با تأکید بر آزمون ویلکاکسون، در سه گویه جایگاه دفن زباله، استفاده از روش های بهداشتی دفع زباله و مدیریت سیلاب ها و دفع آب های سطحی، رتبه های منفی بیشتر از رتبه های مثبت است. در گویه های دیگر، رتبه های مثبت زیادتر از رتبه های منفی است. بدین ترتیب بر اساس نظرات پاسخ گویان می توان گفت وضعیت کنونی در مؤلفه کیفیت محیط زیست (مؤلفه بعد محیطی) با شرایط ایده آل و مطلوب فاصله دارد. در شکل ۹ بر اساس نقشه GIS، کیفیت محیط زیست در شرایط فعلی در روستاهای زیر عبارت است از:

سیاه شیر ۵۸/۸ درصد، تنگ ابدال ۵۱/۷ درصد، سیدصفی ۶۱ درصد، گچ بلند ۶۲/۳ درصد، شهرک گچ بلند ۵۸/۵ درصد، دوپرنظری ۵۵/۹ درصد، گذارتختی ۵۹/۷ درصد و کت ۵۸/۶ درصد.

همچنین روستاهای زیر با میزان مشخص شده، با شرایط ایده آل و مطلوب فاصله دارند:

سیاه شیر ۴۱/۲ درصد، تنگ ابدال ۴۸/۳ درصد، سیدصفی ۳۹ درصد، گچ بلند ۳۷/۷ درصد، شهرک گچ بلند ۴۱/۵ درصد، دوپرنظری ۴۰/۱ درصد، گذارتختی ۴۰/۳ درصد و کت ۴۱/۴ درصد.

در مجموع اگرچه تمامی روستاها تا رسیدن به شرایط نرمال فاصله زیادی دارند، وضعیت روستاهای سیدصفی و گچ بلند در بعد محیط زیست بهتر از سایر روستاهاست.

شکل ۹. فاصله شرایط موجود و شرایط ایده آل در بعد محیط زیست با استفاده از GIS

کیفیت اشتغال و درآمد

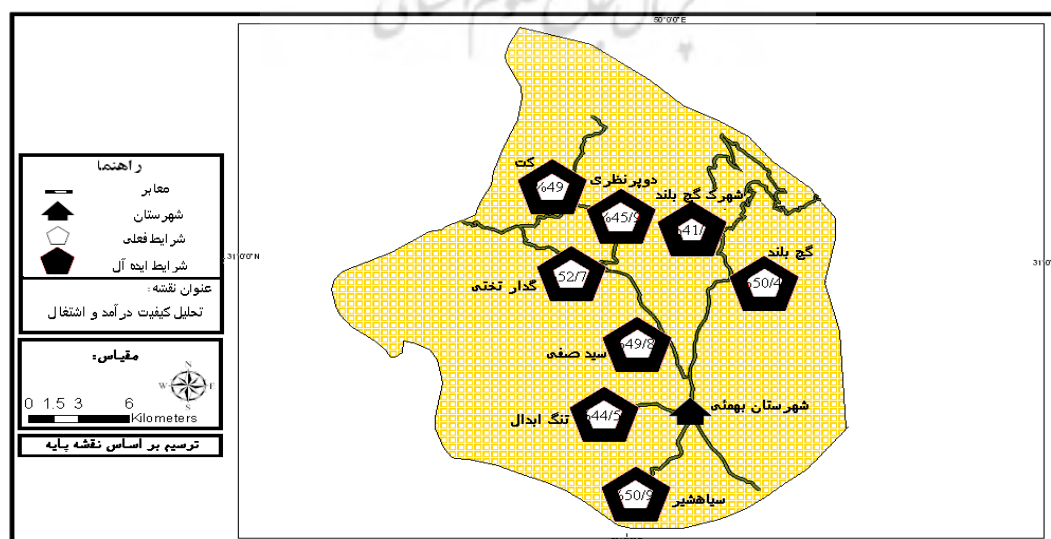
در پژوهش حاضر، تحلیل کیفیت اشتغال و درآمد با استفاده از ۶ گویه انجام شد. براساس جدول ۱، در قلمرو کیفیت شغل و درآمد خانوارها، بالاترین رضایت به گویه وضعیت جسمی با ۳۸/۶ درصد پاسخ‌های مد مربوط است که گزینه خوب برای آن انتخاب شد. همچنین کمترین رضایت به گویه‌های امید به امنیت شغلی با ۳۲/۵ درصد پاسخ‌های مد مربوط است که گزینه خیلی ضعیف برای آن انتخاب شد. پاسخ‌گویان در ۴ گویه دیگر گزینه ضعیف را انتخاب کردند؛ گویه‌های وضعیت پس‌انداز با ۳۸/۶ درصد پاسخ‌های مد، وضعیت درآمد با ۴۰/۷ درصد پاسخ‌های مد، رضایت از شغل با ۳۳/۳ درصد پاسخ‌های مد و قدرت خرید با ۳۱/۲ درصد پاسخ‌های مد؛ بنابراین، گزینه ضعیف بیشترین پاسخ‌های مد در قلمرو کیفیت شغل و درآمد است که وضعیت نامطلوب اقتصاد روستاها را نشان می‌دهد. این اختلاف در همه گویه‌ها آشکار است و در پنج گویه وضعیت درآمد، امید به امنیت شغلی، وضعیت پس‌انداز، رضایت از شغل و قدرت خرید، رتبه‌های منفی زیادتر از رتبه‌های مثبت است و تنها در گویه وضعیت جسمی رتبه مثبت از رتبه منفی بیشتر است. در نتیجه تفاوت معناداری میان وضعیت موجود و شرایط ایده‌آل وجود دارد. براساس نظرات پاسخ‌گویان می‌توان گفت در بیشتر گویه‌های مربوط به مؤلفه کیفیت اشتغال و درآمد (مؤلفه بعد اقتصادی) وضع موجود با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله زیادی دارد. با نگاهی به شکل ۱۰ براساس نقشه GIS، کیفیت اشتغال و درآمد در شرایط فعلی در روستاهای زیر عبارت است از:

سیاه‌شیر ۵۰/۵ درصد، تنگ‌ابدال ۴۴/۵ درصد، سیدصفی ۴۹/۸ درصد، گچ‌بلند ۵۰/۴ درصد، شهرک گچ‌بلند ۴۱ درصد، دوپرنظری ۴۵/۵ درصد، گذارتختی ۵۲/۷ درصد و کت ۴۹ درصد.

روستاهای زیر با درصد مشخص شده با شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله دارند:

سیاه‌شیر ۴۹/۵ درصد، تنگ‌ابدال ۵۵/۵ درصد، سیدصفی ۵۰/۲ درصد، گچ‌بلند ۴۹/۶ درصد، شهرک گچ‌بلند ۵۹ درصد، دوپرنظری ۵۴/۵ درصد، گذارتختی ۴۷/۳ درصد و کت ۵۱ درصد.

در مجموع، تمامی روستاها در بعد اشتغال و درآمد با شرایط نرمال و مطلوب فاصله محسوسی دارند. براین اساس، وضعیت کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه در ابعاد مختلف به‌گونه‌ای است که در خوشه‌بندی سه گروهی، روستاهای گچ‌بلند و کت در خوشه اول، روستاهای دوپرنظری، سیدصفی و سیاه‌شیر در خوشه دوم و روستاهای گذارتختی، شهرک گچ‌بلند و تنگ‌ابدال در خوشه سوم قرار دارند. همچنین روستای کت در بالاترین سطح و روستای تنگ‌ابدال در پایین‌ترین سطح کیفیت قرار دارند.

شکل ۱۰. فاصله شرایط موجود و شرایط ایده‌آل در بعد اشتغال و درآمد با استفاده از GIS

نتیجه گیری

رشد و توسعه روستاها به نظام جامع و کارآمد برنامه‌ریزی نیاز دارد. هدف اصلی پژوهش حاضر، سنجش کیفیت زندگی روستاییان دهستان بهمئی گرمسیری جنوبی است. با بررسی کیفیت زندگی از ابعاد مختلف و نتایج اطلاعات مشخص شد شرایط خوب و مطلوبی در بعد اجتماعی و فرهنگی حاکم است. بافت فرهنگی روستاییان در این دهستان که ریشه در وابستگی‌های قومی و خرده‌فرهنگ‌های بومی دارد، سبب شده است تعلق خاطر ساکنان این دهستان به همکاری، تعامل اجتماعی، هم‌بستگی، حفظ سنت‌های حسنه روستایی و پیشبرد اهداف مشارکتی جامعه روستایی بیشتر شود. وضعیت خدمات و کیفیت زندگی در حوزه‌های آموزش، سلامت و امنیت در دهستان مطلوب است؛ زیرا در مؤلفه‌های کیفیت آموزش، متوسط نظری سطح گویه‌ها ۱۲ است و میانگین سطح کیفیت آموزش در شرایط فعلی ۱۲/۴۷۶ است. همچنین متوسط نظری سطح کیفیت سلامت و امنیت ۱۸ است که سطح کیفیت سلامت و امنیت محاسبه‌شده در این روستا ۲۰/۳۹۳ را نشان می‌دهد. میانگین سطح کیفیت روابط اجتماعی و هم‌بستگی ۱۵ است که نتایج سطح کیفیت روابط اجتماعی و هم‌بستگی محاسبه‌شده در مناطق مورد نظر ۱۹/۸۲۷ را نشان می‌دهد. در هر سه مؤلفه، کیفیت بیش از میزان متوسط است که اگرچه با شرایط مطلوب فاصله دارد، تقریباً پذیرفتنی است.

شرایط تمام روستاهای دهستان در مؤلفه کیفیت اوقات فراغت، نامطلوب است؛ زیرا متوسط نظری سطح گویه‌های مورد ارزیابی ۱۵ است. میانگین سطح کیفیت اوقات فراغت محاسبه‌شده ۹/۹۹۷، و پایین‌تر از حد متوسط است. بخش زیادی از این مسئله به مشکلات زیرساختی و فضای سبز روستاها مربوط است. متأسفانه خانواده‌های روستایی، به‌ویژه جوانان این دهستان از نعمت بوستان، فضای سبز، فضای ورزشی، اماکن فرهنگی، کتابخانه و فضاهای گذران اوقات فراغت به‌شدت بی‌بهره‌اند. همچنین ضعف بنیه اقتصادی روستاییان این دهستان مشکل را دوچندان کرده است. در نتیجه خلأ اوقات فراغت به آسیب‌های اجتماعی در دهستان منجر می‌شود. شرایط بعد فرهنگی و اجتماعی به‌گونه‌ای است که سطح شاخص‌های توسعه فرهنگی-اجتماعی قابل قبول است، اما ایده‌آل نیست. به عقیده کارشناسان حوزه فرهنگی و اجتماعی، کیفیت زندگی ادراک فرد از موقعیت زندگی خود در چارچوب نظام‌های فرهنگی و ارزشی مانند شاخص آموزش، شاخص‌های سلامت روانی و شادی، ثبات سیاسی و امنیت، زندگی خانوادگی، زندگی اجتماعی، امنیت معیشتی و احساس رضایت از زندگی، احساس خوشبختی، تفریح و... تأثیرپذیر است و با اهداف، معیارها، و دغدغه‌های او ارتباط دارد. مقایسه وضع موجود با رویکرد کیفیت فراگیر زندگی (شامل رفاه ذهنی، شادی، اهداف اجتماعی و تئوری‌های اجتماعی پیرامون سرمایه اجتماعی و هم‌بستگی) شرایط مطلوب این جامعه نیست.

در بعد رویکرد اجتماعی نگرش‌هایی مانند هم‌بستگی، مشارکت جمعی و همیاری روستایی در این مناطق، رویکرد ساختاری را تقویت می‌کند، اما کم‌بودن دیگر شاخصه‌ها وضعیت را نامطلوب نشان می‌دهد. نتایج تحلیل مؤلفه‌های محیط مسکونی در بعد کالبدی نشان می‌دهد بخش عمده‌ای از شاخص‌های زیستی ضعیف و نامطلوب است. با مقایسه متوسط سطح گویه‌های مورد ارزیابی (۱۵) و میانگین سطح کیفیت محیط مسکونی محاسبه‌شده (۱۳/۲۹۵) مشخص شد که وضعیت موجود پایین‌تر از حد متوسط است. فضای مسکونی در بیشتر روستاهای دهستان، به دلیل استفاده از مصالح غیراستاندارد یا معماری غیراصولی، نامطلوب است. همچنین در بیشتر روستاها فضای مسکونی متناسب با جمعیت خانواده وجود ندارد.

متوسط سطح گویه‌های مورد ارزیابی در قلمرو زیرساخت‌ها ۲۱ است و میانگین سطح کیفیت زیرساخت‌ها در شرایط کنونی ۱۷/۴۷۲ را نشان می‌دهد. در بیشتر روستاها مشکلات زیرساختی، معضلات دیگری را به وجود می‌آورد. مشکلات در حوزه معابر روستایی و دسترسی به خدمات عمومی، اداری، مالی و... در دهستان، چالش‌هایی از جمله مهاجرت، تخلیه

روستا و فروپاشی نظام اقتصاد روستایی را منجر می‌شود. البته برخی روستاهای این دهستان، در مواردی به‌شکلی ناخواسته باورهای مخالف فرایند توسعه پایدار دارند؛ از این‌رو در این مناطق، اجرای بخشی از طرح‌های توسعه پایدار مانند طرح‌های هادی متوقف می‌شود.

شاخص‌های سرانه فضای مسکونی، زیرساخت‌های انرژی، راه‌های ارتباطی، خدمات عمومی روستایی، دسترسی به خدمات و تجهیزات کشاورزی و... تعیین‌کننده مطلوبیت کیفیت بعد کالبدی است که به بهبود شاخص‌های توسعه روستایی منجر می‌شود، اما متأسفانه این شرایط در روستاهای مدنظر فراهم نشده است. در بعد محیطی و اکولوژیکی به دلیل خشک‌بودن اقلیم دهستان که بخشی از میکرواقلیم گرمسیری استان است (هم‌مرزبودن با شهرستان رامهرمز خوزستان) همچنین گرمای شدید در فصول تابستان و بهار مشکلاتی وجود دارد. بدین‌صورت که بروز ریزگردها، مدیریت نکردن آب‌های سطحی و فصلی، فرسایش خاک، استفاده از روش‌های نامناسب دفع زباله و نداشتن فضای دفن آن‌ها، فضای نامطلوبی را درون این مناطق و پیرامون آن‌ها به‌وجود آورده است. متوسط سطح گویه‌های مورد ارزیابی ۱۸ است، اما سطح کیفیت محیط‌زیست در شرایط موجود ۱۷/۵۳۲ را نشان می‌دهد که از حد متوسط هم پایین‌تر است.

متوسط سطح گویه‌های اقتصادی ۱۸ است، اما شرایط فعلی ۱۵/۰۵۲ را نشان می‌دهد؛ از این‌رو بعد اقتصادی شرایط روستاهای مورد نظر مطلوب نیست. به‌دلیل محرومیت دهستان و ضعف مالی و اقتصادی ساکنان روستایی، شرایط بسیار نامناسب است. بدین‌صورت که علی‌رغم وجود نیروی انسانی جوان، عواملی مانند بیکاری، ضعف تولیدات کشاورزی (به دلیل خشکی آب‌وهوا، و کمبود منابع آبی) و نداشتن پس‌انداز مالی، ساکنان دهستان را آسیب‌پذیر کرده است؛ به‌گونه‌ای که ممکن است تعدادی از روستاها در فرصت‌های آتی تخلیه شود. در نتیجه بعد اقتصادی (رویکرد اساسی کیفیت زندگی) و مؤلفه‌های مادی کیفیت زندگی، مقوله‌هایی مانند استانداردهای زندگی، امکانات زیربنایی، تولید اقتصادی، اشتغال، قیمت‌ها و... را دربرمی‌گیرد، همچنین پایه تحرک دیگر ابعاد کیفیت زندگی به‌شمار می‌رود که در مقایسه با جوامع روستایی پایدار قابل‌قیاس نیست. ضعف بنیة اقتصادی در این حوزه نگران‌کننده است و عامل مهم و بازدارنده‌ای در روند دسترسی به توسعه پایدار تلقی می‌شود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود متولیان این حوزه در بعد فرهنگی، شناخت عمیقی از آداب‌ورسوم یا فرهنگ این منطقه داشته باشند. همچنین همه نهادها و متصدیان بسیج شوند تا موانع توسعه پایدار را به‌ویژه در برخی مؤلفه‌های بعد آموزشی و اوقات فراغت در منطقه به‌صورت سازمان‌یافته و با آگاهی‌محوری و مدیریت اصولی برطرف کنند. پیشنهاد می‌شود بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در بعد کالبدی، با نظارت و اعطای اعتبارات به مجریان طرح‌های هادی متوقف‌شده، بخشی از معضلات جامعه روستایی را در حوزه فضای زیست در این دهستان برطرف کند. همچنین با اعطای تسهیلات ساخت مسکن روستایی و اولویت‌بندی و نیازسنجی دقیق، تدوین برنامه‌های منسجم و ترسیم نقشه‌های کاربری ایده‌آل جامعه روستایی در دهستان، برخی مشکلات از بین برود.

تقویت مدیریت نوین روستایی (شوراهای اسلامی و دهیاران) در بعد محیطی می‌تواند بخش زیادی از مشکلات زیست‌محیطی را رفع کند تا کیفیت محیط روستا بهبود یابد و روش‌های مناسب جمع‌آوری و دفن زباله در روستاها اجرا شود. علاوه‌براین، بهبود وضعیت کسب‌وکار در دهستان، به‌ویژه با راه‌اندازی بنگاه‌های اقتصادی زودبازده و حمایت از طرح‌های تولیدی متناسب با شرایط اکولوژیکی دهستان می‌تواند تا اندازه‌ای گره‌گشا باشد.

منابع

۱. احمدی، فاطمه، ۱۳۸۸، ارتقای روستا به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی، مطالعه موردی: روستا-شهر صاحب، شهرستان سقز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر محمدرضا رضوانی، دانشگاه تهران.
۲. خوارزمی، شهین‌دخت، ۱۳۸۷، کیفیت زندگی و الزامات عصر دیجیتال در ایران، پایگاه اطلاع‌رسانی.
۳. دانایی، علی، ۱۳۸۸، تحلیل و ارزیابی نقش مدیریت نوین در توسعه و عمران روستایی شهرستان بهمئی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر مهدی ثقفی، دانشگاه پیام‌نور بیرجند.
۴. دهداری، طاهره، ۱۳۸۱، بررسی تأثیر آموزش بر کیفیت زندگی بیماران با عمل جراحی قلب باز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر علیرضا حیدرنیا، دانشکده علوم پزشکی دانشگاه تربیت مدرس.
۵. رضوانی، محمدرضا و حسین منصوریان، ۱۳۸۷، سنجش کیفیت زندگی بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی، فصلنامه روستا و توسعه، سال یازدهم، شماره ۳، صص ۱-۲۶.
۶. سعیدی، عباس، ۱۳۸۶، مبانی جغرافیای روستایی، چاپ ششم، تهران، انتشارات سمت.
۷. طوافی‌زاده، ایرج، ۱۳۸۵، بررسی مسائل و مشکلات بخش بهمئی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ادبیات، دانشگاه اصفهان.
۸. عنبری، موسی، ۱۳۸۵، بررسی تحولات کیفیت زندگی در ایران، ۱۳۶۵ تا ۱۳۸۸. فصلنامه علوم اجتماعی توسعه محلی دانشگاه تهران، دوره دوم، شماره ۱، صص ۱۴۹-۱۸۱.
۹. غفاری، غلامرضا، علیرضا کریمی و حمزه نوذری، ۱۳۹۱، روند مطالعه کیفیت زندگی در ایران، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دوره اول، شماره ۳، صص ۱۰۷-۱۳۴.
۱۰. غفاری، غلامرضا و رضا امید، ۱۳۸۷، کیفیت زندگی در برنامه‌های عمرانی و توسعه ایران، فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۰ و ۳۱، صص ۹-۳۳.
۱۱. غفاری، غلامرضا و رضا امید، ۱۳۸۸، کیفیت زندگی، شاخص توسعه اجتماعی، تهران، نشر شیرازه.
۱۲. غفاری، غلامرضا و ابراهیمی، عادل، ۱۳۸۴، جامعه‌شناسی تغییرات اجتماعی، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۳. فتاحی، احدالله، ۱۳۹۰، سنجش کیفیت زندگی در مناطق روستایی، مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان دلفان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۴. فیتزپتریک، تونی، ۱۳۸۵، نظریه‌های جدید رفاه، ترجمه هرمز همایون‌پور، تهران، انتشارات مؤسسه پژوهش تأمین اجتماعی تهران.
۱۵. محمدی، جمال، مهدی زنگنه و اصغر عبدلی، ۱۳۸۹، سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی از نظر شهروندان شهر مشهد، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، سال دوم، شماره ۳، صص ۹۷-۱۳۳.
۱۶. مختاری، مرضیه و جواد نظری، ۱۳۸۹، جامعه‌شناسی کیفیت زندگی، انتشارات جامعه‌شناسان، چاپ اول.
17. Ahmadi, F., 2009, The Promotion of the Village to the City and Its Role in Improving the Quality of Life of Local Residents, Case Study: The Rural Town, Town Saheb, City Saghez, Supervisor Mohammad Reza Rezvani, Tehran University. (In Persian)
18. Kharazmi, Shahindokht, 2008, The Quality of Life in the Digital Age Requirements Iranian, Information Website. (In Persian)
19. Danaei, A., 2009, Analysis of the Role of Modern Management in the City Bahmaei Rural Development, Supervisor: Saghafi, M., PNU Birjand. (In Persian)
20. Dehdari, T., 2002, The Effect of Education on Quality of Life in Patients With Open Heart Surgery, Master's Thesis, Supervisor: Heidarnia, A., Faculty of Medical Sciences, Tarbiat Modarres University. (In Persian)

21. Rezvani, M. R., and Mansourian, H., 2008, Assess Quality of Life Concepts, Indicators, Models and Model Proposed for Rural Areas, Village and Development Journal, Vol. 11, No. 3, PP. 1-26. (In Persian)
22. Saeidi A., 2007, The Foundations of Rural Geography, Edition 6, Tehran, Publisher Samt.(In Persian)
23. Tavafizadeh, I., 2006, Study the Problems of Bahmaie, Master's Dissertation, Faculty of Literature, University of Esfahan. (In Persian)
24. Anbari, M., 2006, To Evaluate Changes in The Quality of Life in Iran from 1986 to 2009, Local Development Social Sciences, Tehran University, Vol 2, No 1. PP. 149-181. (In Persian)
25. Ghaffari, G. R., Karimi, A. R., and Nozari H., 2007, The Quality of Life in Iran, Studies and Social Research, Vol. 1, No. 3, PP. 107-134. (In Persian)
26. Ghaffari, G. R., and Omid, R., 2008, Quality of Life and the Development of Programs for the Development, Scientific Research, Social Welfare Quarterly, Vol 8, No 30-31, Autumn and Winter, PP. 9-33. (In Persian)
27. Ghaffari, G. R., and Omid, R., 2009, The Quality of Life, Social Development Index, Tehran, Publishing Shirazeh. (In Persian)
28. Ghaffari, G. R., and Ebrahimi, A., 2005, The Sociology of Social Change, Tehran University Press. (In Persian)
29. Fattahi, A., 2011, To Assess Quality of Life in Rural Areas, Case Study: The Central City Delfan, Master's Theses, Manuals RuknAl-Din A. R., Tarbiat Modarres University. (In Persian)
30. Fiterpetrik, T., 2006, New Theories of Welfare, Translation, PourHormuz, H. Tehran, Publication of Tehran Social Security Research Institute.
31. Mohammadi, J., Zanganeh, M., and Abdoli, A., 2010, To Assess the Quality of Life of the Citizens of the City of Mashhad, Urban Management Studies Quarterly, Vol. 2, No. 3, PP. 97-133
32. Mokhtari, M., and Nazari, J., 2010, Sociology Quality of Life, Sociologists Publishing, First Edition.
33. Auo. S., 2005, An Investigation of the Relationships Between Quality of Life and Residential Environments Among Rural Families, A Dissertation Submitted to the Graduate Faculty in Partial of the Requirements of Degree of Doctor of Philosophy.
34. Allen, J., Voget, R., and Cordes, S., 2002, Quality of Life in Rural Nebraska: Trends and Changes, Institute of Agriculture and Natural Resources.
35. Biderman, A. D., 1974, Social Indicators, in R. L. Clewett and Jerry C. Olson, Whence and Whither in Social Indicators and Marketing, PP.27-44, Chicago, American Marketing Association.
36. Byock, I.R. and Merriman, M. P., 1998, Measurming Quality of Life for Patients with Terminal Illness, The Missoula-Vitas Quality of Life Index, Palliative Medicine, 12.
37. Collados, C. and Duane, T., 1999, Analysis Natural Capital Quality of Life: A Model for Evaluating the Sustainability of Alternative Regional Development Paths, Ecological, Vol 30, No. 3, PP. 441-460.
38. Dajian and Peter, 2010 World Expo and Urban Life Quality in Shanghai in Terms of Sustainable Development Chinese Journal of Population, Resources and Environment, Vol. 4, No. 1PP.15-22
39. Das, D., 2008, Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati, Social Indicators Research, Vol. 88, No. 2 , PP. 297-310.
40. Epley, R. Donald & Menon, M. 2007, A Method of Assembling Cross-Sectional Indicators into a Community Quality of Life, soc indic res, 88.
41. FellnerWolfgang J., 2004, Standard of Living an Indicator of Economic Success, Quality of Life in a Turbalent World, Conference Abstracts, Philadelphia, Nov.
42. Massam, B. H., 2002, Quality of Life: Public Planning and Private Living, Progress in Planning, Vol. 1, No. 58, PP. 141- 227.

43. Philips, D., 2007, Quality of Life Concept, Policy and Practice London, Routledge. 28. Sun, Ch. Ch., and Lin, G.T.L., 2008, Application of Fuzzy TOPSIS for Estimating the Industrial Cluster Policy, Institute of Management of Technology, National Chiao Tung University, Taiwan.
44. Ventegots, M., and Jovvj, N., 2003, Quality of Life Theory: An Integrative Theory of the Global Quality of Life Concept, The Scientific World Journal, Vol. 13, No. 3, PP.1030-1040.
45. WHO Qol Group., 1993, Measuring Quality of Life: The Development of the World Health Organization Quality of Life Instrument, Geneva: World Health Organization.
46. Zhao, B., 2004, Perceptions of Quality of Life and Uze of Human Services by Households: A Model, Dissertation, The Graduate School University of Kentucky.

